

Владимир Чуков

**ИЗРАЕЛ МЕЖДУ ЕВАНГЕЛИЗМА
И ДЖААФАРИЗМА**

София, 2021

РЕЦЕНЗЕНТИ

проф. дфн Стефан Пенев

проф. дфн Желязко Стоянов

проф. д-р Николай Михайлов

© Издателство „Изток-Запад“, 2021

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Владимир Чуков, автор, 2021

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2021

ISBN 978-619-01-0856-6

ВЛАДИМИР ЧУКОВ

ИЗРАЕЛ

— МЕЖДУ —

ЕВАНГЕЛИЗМА И
ДЖААФАРИЗМА

Съдържание

Увод	7
------------	---

I

Евангелизъмът, юдаизъмът и еврейската държава

1. Реформация, Мартин Лутер (1483–1546), антисемитизъм и ислям	17
2. Протестанти-евангелисти, фундаментализъм, месианизъм и милениализъм	33
3. Юдео-християнство, християнски ционизъм	53
4. Англиканизъм, евангелизъм, Оливър Кромвел, пуританите и евреите	70
5. Американският евангелизъм, пуританизъмът и държавата Израел	86
6. Религията в американската външна политика	108

II

Джаафаризъмът, евреите и държавата Израел

1. Джаафаризъмът – секта или деноминация	129
2. Имаматът – шиитската/джа'афаритска държавност и юриспруденция	142
3. Философия на джаафаритското месианство – <i>ал махди ал монтазар</i> , очакваният месия	161
4. Съвременните белези за появата на Махди и параметрите на неговата идеална държава	182
5. Сунити versus шиити – политически и/или религиозен антисемитизъм	206

III

**Иманентност на
евангелистко-джаафаритската колизия**

1. Религия – вътрешна политика – външна политика – <i>casus belli</i>	225
2. Религията в американския управленски елит и политика	246
3. <i>Уилят ал факих</i> – джаафаритски „конституционализъм“ или етатистки модел	270
Заклучение	295
Бележки	303
Използвана литература	337

Увод

Йерусалим е епицентърът на световната есхатология, пресечна точка на апокалиптичните сценарии на юдаизма, християнството и исляма. Представителите и на трите религии възприемат града като своя територия. Паралелно с това тези авраамически вери създават свои пророчески доктрини, че именно там ще настъпи краят на човешката история. Генезисът и детайлите на това как тези три системи от вярвания смятат, че ще настъпи краят на света, какъв е профилът на тяхната перцепция за настъпващия Апокалипсис, силно влияят върху нашия свят. Нещо повече, това в много голяма степен е в основата на динамиката на съвременните събития. Редица интелектуални кръгове отричат подобен тип изводи. Това се отнася преди всичко за марксистите и постмарксистите, които изтласкват икономиката и последвалите социални преобразувания като единствената причина за превратната политическата история на света. Сгромолясването на комунистическия блок през 1989–1990 г. доказва несъстоятелността на изключителността на икономическата доктрина, особено когато нейните поддръжници елиминираха всякакви нейни конкуриращи доктрини, базиращи се върху духовността, част от която е религията.

Големият въпрос е, че всяка една трите авраамически религии създават коренно различни пророчески представи. Понякога те взаимно се допълват, продължавайки баланса или дисбаланса между Божия закон и човешкото *ratio*. Надграждането между трите религии е логическа последица от развитието на човека, човешкото общество, създадените етатистки представи чрез всички съответни компоненти – институции, регулации и модели на функциониране. Отправната точка е Йерусалим, а в по-широка

перспектива – евреите и/или създадената от тях държава Израел. Опасно е, когато част от деноминациите на големите религиозни семейства, каквито са християнството и исляма, формират пророчества, чиято конструкция е разположена в напълно инверсни плоскости. Това е така, тъй като те могат да мобилизират огромна човешка енергия, да създадат мощни разрушителни сили, да формират предпоставки за колизия, която има потенциала да прерасне в наднационален конфликт.

От 1967 г. и Шестдневната война насам Европа и САЩ често се присъединяват към международните усилия за спиране на еврейското заселване на окупираната от Израел територия в Палестина. Причината за това е, че изграждането на домове на спорната земя предизвиква гневни радикални реакции на озверелите араби в региона и по този начин се торпилират усилията за постигане на мир в Близкия изток. Това, което трябва да се знае, е, че израелският термин за спорните селища, а именно *hitnakhlu*ют всъщност се отнася до библейските обещания от Бог на Израел относно собствеността му върху земята. Част от заселниците вярват, че строежът на всеки дом на Западния бряг на река Йордан е начин за ускоряването на завръщането на Месията и респективно настъпването на края на човешката история.

В същия контекст може да се анализира и противопоставянето на Съединените американски щати на иранската ядрена програма. Мощни политико-религиозни кръгове се страхуват, че управляващите в Техеран аятоласи могат да създадат оръжие за масово унищожение. Паралелно с това редица експерти са на мнение, че стремежите на Ислямската република за производство на ядрено оръжие са неудържими. При това положение според тях САЩ трябва да се съгласят и да формулират стратегия за ядрено възпиране, подобна на тази, използвана срещу Съветския съюз по време на Студената война. Държавата Израел винаги е била на алтернативна позиция, тъй като за нея въпросът е от екзистенциално естество. Логично е в рамките на израелския политически и военностратегически истаблишмънт също да има различни мнения. Те обаче не са от стратегическо, а от тактическо естество. Множеството детайли, на които ще се спра в моето изследване, са подбрани с цел доказването, че ядрен Иран, управляван от теори-

ята уилаят ал факих ал мутлака, абсолютното попечителство на юриста-богослов, създадена от имам Хомейни, е „коктейл моло-тов“, в който са смесени религия, политика и военна/ядрена мощ.

След излизането на американския президент Доналд Тръмп от споразумението „5+1“ с Иран през 2018 г. сякаш алтернативната – близка до тази на Израел – линия надделява. Четиридесет и петият американски президент зададе такива политически параметри на отношенията с Иран, които съответстват на коренно нови библейски представи за естеството за завръщането на Месията. Неговият наследник Джо Байдън не е в състояние рязко и радикално да реинтерпретира библейските текстове, така че да изостави напълно политиката на Доналд Тръмп. Премиленалистката инерция на последния не може да бъде изведнъж преодоляна и поради тази причина новата американска администрация балансира и търси подходяща матрица на отношенията с джаафаритски Иран.

През последните два века американските политици реализират външна политика, в която Съединените щати заедно с европейските си съюзници са основният стожер на такива демократични ценности като свобода, защита на правата на човека, борба срещу насилието, борба срещу престъпността, срещу тероризма, срещу замърсяването и други. Няма значение към коя от двете големи партии принадлежат президентите – Републиканската или Демократическата. Техните противници атакуват тези техни усилия, определяйки ги като реално непостижими и резултатът е единствено огромна загуба на ресурси. Всъщност необходимо е да се подчертае, че специалната подкрепа на САЩ към държавата Израел и нейната политика към Западния бряг на река Йордан, както и сложните взаимоотношения с Ислямска република Иран, се базират върху древни пророчества, интерпретирани в съвременно време. Предсказанията, направени преди две хиляди години, в свещените текстове на юдаизма, християнството и исляма се проектират в радикални или компромисни политически външнополитически актове. Колкото и да го отричаме, съвременният свят е изграден върху темелите на мисловни конструкти, създадени от мъдростта на предсказанията на видни представители на църковните институции на авраамическите религии.

Съвсем отделно от богословския въпрос дали Всевишният има участие в световните дела, вярващите и техните възгледи за пророчествата отстояват своите убеждения, че това е безспорно така. Терористът-фанатик, който атакува символ на съвременния свят и правителството, което се опитва да предотврати терористичната атака, имат различни виждания за това как ще приключи човешката история. Еврейският заселник, строящ несанкциониран от властта дом в някое селище и израелският полицаи, който идва да го арестува, представляват две коренно различни визии към тълкуването на Книгата на Исаия. Терористът от Хамас, който иска да убие и двамата, също има убедителна за себе си съвсем различна представа за Страшния съд, но и интерпретация на свещените текстове. Християните, които вярват в Иисус, Синът на Мария, се страхуват от мюсюлманските радикали. Последните също вярват в Иисус, Синът на Мария, но имат съвсем различна представа за това как Иисус ще се върне и какво ще направи, когато пристигне на Земята. Влиянието на есхатологията се отнася за цялото човечество, логично в различна форма и степен.

Някои вярващи християни придават религиозно значение на държавата Израел, докато други оспорват правото на евреите на земя, превзета по време на Шестдневната война. Някои ултра-ортодоксални евреи подкрепят светското правителство, което ги управлява, докато други го отхвърлят. Част от последната група стигат до там, че да си сътрудничат активно с враговете на Израел. Те отричат съществуването на държавата Израел преди завръщането на Месията. В градината на ООН в Ню Йорк се издига бронзова статуя, подарена през 1957 г. от атеистичната държава Съветски съюз, на която е изсечен крилатият израз от Книгата на пророк Исаия „Да изковем от мечовете плугове“.

Всички тези конкретни политически актове не намират еднозначно обяснение. Отговорите на тези въпроси са сложни. Но в основата на тях и много други проблеми в нашия свят днес стоят древни вярвания за това как и дали въобще ще настъпи краят на историята. За да се намери най-близкия до истината отговор е необходимо да се мисли многопластово. От една страна, светът е силно материален. Той налага своите условия и критерии за продължаването на човешкия род, но и на националната държава. В

сложния етатистки механизъм има твърде много материя. В тази светлина човек не може да игнорира своя инстинктивен марксизъм, ако търсим политико-идеологическото изражение. В Европа, най-вече източната ѝ част, задължително търсейки обяснение на някои сложни общественно-политически процеси, методологически се поставя въпроса: Кой има полза? Кой ще спечели, влагайки преди всичко материално, най-често парично изражение на конкретен процес или събитие? Така например търсейки отговор на конфликтите в Близкия изток се стига до „нефтеното столетие“. Симптоматично, в това отношение е клишето „В Близкия изток всичко мирише на нефт“. Генератор на подобен тип разсъждения беше литературата, генерирана от изследователските звена на бившия Съветски съюз. Както вече беше подчертано, политическото устройство на тази държава силно принижаваше ролята на църквата и не отдаваше заслуженото на религиозните вярвания. Така се стига до схематизиране на анализа, тръгвайки в една определена посока.

В същото време най-добре и ползотворно е материалната призма да се съчетае и допълни с духовно-религиозната, която не само е коректив. В определени проблемни ситуации тя е доминираща, независимо от факта, че общественото мнение остава с обратното усещане. През ХХІ век държавата обикновено е отделена от църковния институт, което е част от гаранцията на религиозната свобода в обществото. От друга страна, дейността на двата субекта непрекъснато се преплитат, нарушавайки изкуствената граница между тях. Библията има какво да каже за политиката, войната, хода на историята и бъдещето на човечеството, и то е много. Западната цивилизация, която е скептична към радикалните форми на религията, трудно открива тънката логическа нишка, която стои в основата на релацията външна политика–религия.

Не така стои въпросът по отношение на онези, които градят своите морално-политически виждания върху Апокалипсиса. Така например ислямските радикали формират своите терористични действия върху генезиса на есхатологичните вярвания. Те смятат, че с техния акт на насилие те пристъпват към Страшния съд, който ще ги отведе в рая.

Ако трябва да сме искрени, съществуват нации, при които есхатологията играе чувствително по-голяма роля, отколкото при такива, които са техни съюзници в политическо отношение. Става въпрос за спецификата на нациообразуването и респективно на държавообразуването. В тази сфера трябва да направим отчетливо разграничение между американците и европейците. За Източна Европа, която е пост- или неомарксистка по своята същност, вече отбелязах. За западната част от общества на Стария континент подобно твърдение би било силно преувеличено. Но със сигурност те не могат да бъдат отъждествявани с американците, които имат свой специфичен национален генезис. В него „религиозната мая“ при изграждането на новата нация и респективно държава е толкова силна, че се е превърнала в национална кауза. При американците вижданията за пророчеството постепенно преминават към утвърждаване на общонационална кауза, а именно мисионерството за разпространение на демокрацията и защита на правата на човека. Въпреки външните критики за поведение на „световен жандарм“ реално релацията пророчество-мисионерство е сякаш най-силния цимент на новата нация. Може би няма да е много пресилено, ако се отбележи, че релацията вярва в пророчеството-месианство-чувство за световно мисионерство е един от най-важните стимули и предпоставки за постигането на статут на Велика сила през XX век. Може би към тази верига би било още по-подходящо да се прибави и „сила“. От самото създаване на своята държава американците обожествяват физическата сила. Респектът към нея продължава и до ден днешен. Това проличава дори към външния вид на кандидат-президентите. Неслучайно тези процеси протичат в САЩ, и то в пълен разрез с европейските конкуренти, които губят статута на Велики сили за сметка на държавата, създадена на Новия континент. Днес САЩ е безспорният лидер на Запада, и дори и да иска да се откаже от това, не е в състояние да го направи. Такъв беше случаят с Доналд Тръмп, който е един от осемте американски президенти, не успял да повтори своя мандат.

Юдаизмът, християнството и ислямът са авраамически религии. Тогава не трябва да ни изненадва, че и трите вярвания съдържат убедителни, но и в същото време и противоречиви виждания

за това как ще завърши човешката история. Това е така, тъй като в Библията пише, че Божиите обещания на Авраам съдържат универсални и есхатологични измерения. Последователите на трите религии смятат, че са наследници или благодетели на тези обещания. Техните съвременни привърженици мислят за света около тях от гледна точка на това как да реализират тези обещания и пророчествата.

Настоящото изследване има за цел да проследи пророческите представи на две от най-релевантните деноминации в двете най-големи религиозни общности, а именно евангелизма и джаафаризма. Те са малцинствени спрямо техните религиозни семейства и вероятно именно този статут предопределя силната инжекция радикализъм (позитивен и негативен), който се открива в техните месиански представи. Нещо повече, той силно се долавя именно спрямо евреите като религиозна група за евангелистите и спрямо държавата Израел като етатистко образование за шиитите/джаафарити. Откровено инверсната конструкция на двете религиозни формули залага огромен конфронтационен динамит, който засега е сложен на масата на преговорите. Със сигурност нейният потенциал е експлозия на надрегионален конфликт при наличието на огромни военностратегически възможности на двете държави – САЩ и Ислямска република Иран.